

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GEC PILOT STUDY MARKING GUIDELINE 2022 SESOTHO HOME LANGUAGE GRADE 9

KAROLO YA A

- *Letshwao le le leng bakeng sa karabo e nepahetseng.*
- *Ha ho letshwaho la halofo.*
- *Etsa (✓) feela karabo e nepahetseng e be o sehella e fosahetseng mola ka tlase.*

Potso 1

No.	Expected answer		
1.1	C	O ile a bala ka yona bukeng.	✓
1.2	C	mabone a mane	✓
1.3	C	ho sela	✓
1.4	A	nakong ya sehla	✓
1.5	B	Ha a ka a lahla toro ya hae.	✓
1.6	B	Toro ya William e ne e le ho ntshetsapele maphelo a lelapa labo le ho thusa a setjhaba ka kakaretso	✓
1.7	B	Ba ne ba se na tshepo	✓
1.8	D	O ne a swabile	✓
1.9	B	Papiso	✓
1.10	B	Tumela kgwela	✓
1.11	A	E ne e sa kgolehe	✓
1.12	D	Maikutlo a batho ka William a ile a fetoha ka mora hore a etse sehlahiswa sena.	✓
1.13	D	O ne a na le boqapi a bile a le motlotlo	✓
1.14	C	E ne e le raditoro	✓
1.15	A	lenyorwa, matshwenyeho, omelletse	✓
1.16	B	Toro ya William e ne e le ho ntshetsa pele maphelo a lelapa labo le ho thusa setjhaba ka kakaretso.	✓
1.17	A	sehlooho sa buka.	✓
1.18	C	O ne a sebetsa ka thata a na le mamello	✓

No.	Expected answer		
1.19	B	kgothetse	✓
1.20	D	babadi ba ratang pale tse kgothatsang	✓
1.21	A	babadi ba ka ikutlwa ba qenehela setjhaba sa Malawi.	✓
1.22	D	a siya polasi ya habo e le lesupi	✓
1.23	B	Ho ne ho tla ba le metsi nakong ya komello	✓
1.24	D	ho kgothaletsa ho bala pale	✓
1.25	B	Boikitlaetso le ho sebetso ka thata bo ka fetola maphelo a batho.	✓

KAROLO B

Potso 2

No.	Expected answer		
2.1	C	kgopolo	✓
2.2	C	mararane	✓
2.3	A	lefaufaung	✓
2.4	D	thahasella	✓
2.5	A	polelwanakgethi.	✓
2.6	B	empa	✓
2.7	B	lehlalosi	✓
2.8	C	ba/e	✓
2.9	C	Nako e ngata e senngwa ke rona re ntse re bua ka ho fetoha hwa lelwapi.	✓
2.10	C	ho tshehetsa motho	✓
2.11	B	ana	✓
2.12	B	o fetohile	✓
2.13	D	A bontsha sehlooho	✓
2.14	A	seo	✓
2.15	A	motlotlo	✓
2.16	B	Greta, mmoho le ntatae, ba leba kopanong ya ho fetoha hwa Tlelaemete kajeno.	✓
2.17	D	Mpho o botsitse Greta hobaneng a utlwaetse a hlona tsatsing leo.	✓
2.18	A	Batjha ha ba tsotelle se etsahalang lefatsheng.	✓
2.19	D	yona	✓
2.20	B	Lefatshe le mathateng a lebatama la motjheso.	✓

Ela hloko: Potso 3.1 le 3.2 di tshwanela ho rekotwa mmoho jwalo ka dikarolo tsa potso 3: Tema e bohuwang ka matshwao a 15.

Potso 3.1

No.	Expected answer		
3.1.1	B	Bontsha mosa.	✓
3.1.2	D	Baithuti	✓
3.1.3	B	ho matlafatsa molaetsa wa sehlooho.	✓
3.1.4	A	mothofatso	✓
3.1.5	C	ho sebetša ha mmoho	✓

KAROLO B

- O se ke wa fokotsa matshwao a moithuti bakeng sa diphoso tse tshwanang hofeta bonngwe.
- *Ha ho matshwao a halefo a tla ajwang.*
- *Sehella diphoso tse entsweng ke baithuti mola, o se ke wa sebedisa letshwao (X).*

Potso 3.2

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.1	Ka tekesing ✓ KAPA ka koloing ✓ KAPA tseleng ✓	Fa naka letshwao 1 bakeng sa sepalangwang se nepahetseng.	1
3.2.2	mopalami ✓ KAPA ngwana ✓	Amohela e le nngwe e nepahetseng. 0 bakeng sa mokganni	1
3.2.3	ho romela molaetsa o ntse o kganna ✓ KAPA Ho bala melaetsa o ntse o kganna ✓	Amohela karabo e nngwe le e nngwe e utlwahalang.	1
3.2.4	O bala melaetsa ya polokeho ka nako eo a ntseng a kganna e leng ntho e sa bolokehang. ✓ KAPA Ho bala dikeletso tsa polokeho ha ho a thibela kotsi. ✓ KAPA O etsa ketso e sa bolokehang (ho romela molaetsa a ntse a kganna) ha a ntse a leka ho sireletseha (ho bala dikeletso tsa tshireletso tsa fihla o phela) ✓	Fana ka matshwao 1 bakeng sa phapang pakeng a tsa ho bala dikeletso tsa polokeho le ho kganna ho sa bolokehang.	1

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.5	Mokganni o tjhaisitse koloi e nngwe ✓ KAPA koloi ya mapolesa. ✓ KAPA Mme wa tekesi o bakile kotsi /✓ KAPA Mme wa tekesi o ile a tjhahisa koloing e ka pela hae.✓ KAPA Mme wa tekesi o ile a thulane le koloi a ntse a shebile mohala wa hae. ✓ KAPA Mme wa tekesi o tjhahisitse koloi ya mapolesa ✓	Letshwao 1 bakeng sa tlhaloso e nepahetseng ya diketsahalo foreimeng ya 4.	1
3.2.6	Mopalami o tshohile ✓ KAPA tshohile ✓ KAPA tshwenyehile ✓ KAPA ngongorehileng✓ KAPA hatelletswe maikutlo ✓ O tonne mahlo ✓ KAPA O ahlame ✓ KAPA Molomo wa hae o sothehile. ✓ KAPA O tloha pela mokganni ✓ KAPA Mangole a hae a finahana ho fihla sefubeng✓	Matshwao a 2 bakeng sa ho akanngwa ha maikutlo a baphetwa le ho bakeng sa ho fana ka lesedi la setshwantso. Letswao 1 bakeng sa ho fana ka puo e nepahetseng ya mmele ho tiisa maikutlo ao ho fanweng ka ona. Ha ho fanwe ka letshwao bakeng sa tlhaloso e sa dumellaneng le maikutlo.	2
3.2.7	O seke wa ngola melaetsa ka nako eo o ntseng o ✓ KAPA Ela hloko kapa mamela bapalami wa hao. ✓ KAPA Tsemamisa mahlo tseleng ha o kganna ✓ KAPA O se ke wa bala melaetsa founung ya hao ha ha o ntse o kganna. ✓	Amohela karabo efe kapa efe e nepahetseng.	1

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.8	<p>Ee. ✓ Mokganni a ka be a qobile kotsi. ✓</p> <p>KAPA Hoja mokganni a ne a tsepamisitse mahlo a hae tseleng, a ka be a qobile kotsi. ✓</p> <p>KAPA Jwale mokganni o tlo ba le bothata le mapolesa. ✓</p> <p>KAPA Tjhe. ✓ O hloka mohala wa hae pela hae bakeng sa maemo a tshohanyetso ✓</p> <p>KAPA O hloka ho tseba matshwao a polokeho ha ao ntse o kganna ✓</p>	<p>Matshwao a 2 bakeng sa ho lekola diketso tsa mophetwa le bakeng sa ho fana ka tshehetso e nepahetseng.</p> <p>Tshetso ya karabo e ka akanngwa ho tekolo.</p> <p>Amohela karabo efe kapa efe ya Ee kapa Tjhe.</p> <p>Letshwao 0 bakeng sa ho araba fela eya kapa tjhe ntle le tshehetso e nepahetseng kapa tshehetso e fosahetseng ya tekolo.</p>	2

Potso 4: Kgutsufatso

MEHOPOLO E LEBELLETSWENG: Tse ding tsa dintlha tse latelang tse 7 kapa tse tshwanang le tsona

1.	Kopa keletso ho setsebi sa kelello thutong ho fumana keletso e batsi ka se lebeleletsweng ka tsa mosebetsi. ✓	<p>DIKAHARE: Letshwao 1 bakeng sa ntlha e lebaneng le e utlwisisehang.</p> <p>O se ke wa hula matshwao bakeng sa mopeleto le thutapuo e fosahetseng ha disa fetole moelelo.</p> <p>DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO: <i>Ho qoba phoso ya hore matshwao a puo a fete matshwao bakeng sa dintlha, abela puo matshwao jwaloka ha ho bontshitswe ka tlase.</i></p> <p>Dintlha 1–3 tse nepahetse; fana ka letshwao le le 1 Dintlha 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2 Dintlha 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3</p> <p><i>Se ke wa hula matshwao bakeng sa sebopeho se fosahetseng kapa ho qotsa ka kotloloho ho tswa temeng kapa palo e fosahetseng KAPA ho se balwe ha mantswe. Tshwaya dintlha ho fihla palo e batlahalang ya mantswe o tlohele mme o tlohele a mang.</i></p> <p><i>O se ke hulele baithuti matshwao ha ba sa etsa moralo Tshwaya moralo le ha o sa phethahala.</i></p>	10
2.	Kopa keletso ho moeletsisi wa thuto e phahameng. ✓		
3.	Iphumanele tlhahisoleseding ho tswa ho lesedinyana la webosaete ya Yunivesithi kapa kholetjhe ka dithuto tse teng le ditlhokeho. ✓		
4.	Kgetha dithuto tse o thabisang. ✓		
5.	Kgetha dithuto tse etsang hore o tshwarelle mosebetsing/ o thabisang. ✓		
6.	Qoba kgetho ya dithuto ho latela hore ke mang ya di rutang. ✓		
7.	O se ke wa etsa dikgetho tse tla o fokoletsa menyetla nakong e tlang. ✓		
8.	Etsa qeto o imametse ka maikutlo a phodileng. ✓		
9.	Qalella ka ho nahana ka dikgetho tse fapaneng tsa thuto ho tloha kereiti 8 kapa maqalong a Kereiti 9. ✓		